

IMIXTIUNEA STRĂINĂ ȘI CORUPȚIA ELECTORALĂ: FACTORI DESTABILIZATORI ÎN GĂGĂUZIA

Imixtiunea străină și corupția electorală: factori destabilizatori în Găgăuzia

I. Introducere

Republica Moldova s-a afirmat de-a lungul independenței sale ca o *democrație electorală*. De obicei, cetățenii statului își aleg conducerea de vârf a țării, organele administrației regionale și locale în cadrul unui proces electoral multipartid, competitiv, relativ liber și corect. Această caracteristică este atestată de rapoartele misiunilor internaționale și naționale de monitorizare a alegerilor de toate nivelurile. Totuși, adesea acest proces este supus unor șocuri din cauza imixtiunii străine, cu utilizarea unor mecanisme elaborate de corupere politică și electorală.

Scopul acestei analize este să ilustreze evoluția imixtiunii străine și efectele acesteia în coruperea elitelor politice de diferite niveluri și a alegătorilor. Întrucât subiectul coruperii politice și electorale este unul foarte vast, din punct de vedere metodologic și din considerente de actualitate este indicat să fie analizat cel mai recent caz de acest fel, fiind vorba despre luarea sub control, în 2023, de către un grupul criminal a unei regiuni cu statut juridic special din Republica Moldova – Unitatea Teritorială Autonomă a Găgăuziei (UTAG). Analiza cazului menționat este edificatoare, fiindcă instrumentarul de corupere electorală utilizat în UTAG s-a încercat a fi extins la scară națională, fiind aplicat și în alegerile prezidențiale, din 2024, și la cele parlamentare, din 2025.

Autoritățile Republicii Moldova, prin intermediul unor măsuri de ordin legislativ, administrativ și organizatoric, au reușit să minimalizeze efectele imixtiunii străine și coruperii electorale la recente alegeri prezidențiale și parlamentare, însă efectele coruperii în masă a votanților la alegerile guvernatorului UTAG, din aprilie – mai 2023, rămân încă nedepășite. În consecință, UTAG se confruntă cu o criză instituțională profundă, fiind incapabilă, pentru o perioadă destul de îndelungată, să organizeze și să desfășoare alegerile ordinare a Adunării Populare a Găgăuziei (APG), care ar contribui la curățarea administrației regionale de elemente corupte. De fapt, eliminarea corupției la nivel regional în UTAG a fost începută de organele de ocrotire a normelor de drept și a justiției, care au investigat crimele comise de liderii regionali – guvernatorul și președintele APG, condamnați de primele instanțe judecătorești pentru infracțiuni de corupție și finanțare ilegală a unui partid politic, declarat neconstituțional. Totuși, revenirea la normalitate în UTAG este imposibilă fără re alegerea guvernatorului și a UTAG, într-un proces electoral liber și corect, cu respectarea normelor cadrului legal național și regional.

Imixtiunea străină și corupția electorală: factori destabilizatori în Găgăuzia

Criza instituțională din UTAG a condus la înghețarea raporturilor normale dintre puterea regională din UTAG și cea centrală a Republicii Moldova, riscând să se transforme treptat într-o criză politică. Creșterea continuă a tensiunilor dintre puterea regională și cea centrală are un impact asupra dezbinării societății și polarizării acesteia pe criterii etno-politice.

În circumstanțele menționate, sarcina autorităților Republicii Moldova este găsirea soluțiilor necesare pentru depășirea crizei instituționale din UTAG prin eliminarea consecințelor coruperii politice și electorale și asigurarea rezilienței societale, aplicând principiile statului de drept în eliminarea imixtiunii străine și eradicarea corupției politice și electorale.

Ar fi incorect să se creadă că această analiză tinde să inoculeze ideea precum că doar imixtiunea străină generează corupție politică și electorală în Republica Moldova. Din păcate, corupția politică și electorală are destule resorturi interne, problema e că imixtiunea externă care generează corupție atentează la securitatea statului și țintește în scopul strategic al țării – integrarea europeană.

II. Evoluția tensiunilor dintre puterea centrală și cea regională din UTAG

Tensiunile dintre puterea regională din UTAG și cea centrală își au rădăcinile în perioada disoluției URSS, însoțită de declararea suveranității și independenței Republicii Moldova. Procesele de integrare regională de după disoluția URSS au alimentat constat noi faze de tensiuni, contrapunând integrarea europeană, promovată de autoritățile centrale, preferințelor pentru integrarea eurasiatică, susținută de elitele UTAG. În perioada sovietică, populația din Găgăuzia, asemenea celorlalte comunități etnice din URSS, a fost supusă unui proces sistematic de rusificare, limba rusă devenind principalul instrument de comunicare publică, educațională și administrativă. La momentul destrămării URSS, nu mai existau premise instituționale și educaționale solide pentru dezvoltarea limbii găgăuze, în timp ce limba română era percepută cu reticență, ceea ce a consolidat dependența regiunii de spațiul lingvistic rusesc. Această realitate a facilitat atât vulnerabilitatea la dezinformarea propagată de mass-media din Federația Rusă, cât și o ruptură informațională profundă față de discursul public național, mediat predominant prin limba majorității. Însăși preambulul Legii privind statutul juridic special al Găgăuziei (Gagauz-Yeri) subliniază importanța „păstrării identității naționale a găgăuzilor, dezvoltării lor plenare și multilaterale, precum și prosperării limbii și culturii naționale”. Cu toate acestea, în pofida acestor angajamente declarative, limba găgăuză este clasificată de UNESCO drept o limbă pe cale de dispariție.

Imixtiunea străină și corupția electorală: factori destabilizatori în Găgăuzia

Această contrapunere a fost exploatată constant de Federația Rusă pentru interferență în treburile interne ale Republicii Moldova, utilizând în acest scop un întreg arsenal de instrumente:

- imixtiunea directă, mediatică și financiară în procesul electoral din Republica Moldova, la nivel național și regional;
- șantajul comercial, conectat la scheme de corupere, pentru influențarea preferințelor electorale ale cetățenilor prin aplicarea embargourilor la exporturi și a șantajul energetic;
- ajutorul umanitar diferențiat pentru loializarea elitelor regionale, însoțit de scandaluri de corupție și crize politice;
- coruperea directă a alegătorilor prin transferuri bancare directe de către o bancă de stat din Rusia pe conturile cetățenilor moldoveni, cu utilizarea ilegală a datelor personale, etc.

Este de remarcat că imixtiunea străină nu este singurul factor care contribuie la tensionarea relațiilor dintre puterea regională și cea centrală. De fapt, adesea, structurile guvernamentale și forțele politice din Republica Moldova au oferit temeuri pentru tensionarea relațiilor pe dimensiunea centru-regiune, creând teren fertil pentru imixtiunea străină.

2.1. Tensiuni provocate de promisiuni electorale neonorate

Se consideră că adoptarea [Legii nr.344](#) din 23 decembrie 1994 privind statutul juridic special al Găgăuziei (Gagauz-Yeri) a servit drept compromis pentru normalizarea relațiilor tensionate, stabilite în procesul de disoluția a URSS. Autoritățile centrale au creat condiții de ordin legislativ, administrativ și organizatoric prielnice pentru organizarea referendumurilor locale privind intrarea localităților din sudul Republicii Moldova, populate compact de etnici găgăuzi, în componența UTAG. Două luni mai târziu, Guvernul Republicii Moldova a organizat, cu suportul autorităților locale din localitățile populate de găgăuzi, [alegera Adunării Populare a Găgăuziei](#) și a [guvernatorului](#) regiunii. Primul și cel de al doilea ciclu electoral privind [alegera forului reprezentativ](#) și a [guvernatorului](#) UTAG s-au desfășurat fără conflicte, cu implicarea partidelor politice naționale în competițiile electorale, care au reușit să promoveze candidați în organele eligibile regionale.

Tensiunile dintre puterile regională și centrală au reizbucnit după [alegerile parlamentare din 25 februarie 2001](#), în care Partidul Comuniștilor din Republica Moldova (PCRM) a obținut o majoritate constituțională în Parlament. Cauza tensiunilor a constat în semnarea de către PCRM a unui “acord” cu APG privind obligațiunea de a modifica prevederile Constituției Republicii Moldova în vederea consolidării autonomiei UTAG. În schimb, conducerea APG s-a angajat să convingă alegătorii din UTAG să voteze masiv PCRM la alegerile parlamentare. Potrivit deputaților APG, PCRM s-a angajat să:

Imixtiunea străină și corupția electorală: factori destabilizatori în Găgăuzia

- amendeze și completeze Constituția Republicii Moldova în vederea consolidării statutului juridic special al Găgăuziei;
- alinieze legislația Republicii Moldova la prevederile Legii privind statutul juridic special al Găgăuziei, asigurând implementarea acesteia de către toate ramurile puterii de stat și guvernării Republicii Moldova;
- delimiteze competențele între Republica Moldova și Găgăuzia pentru implementarea prevederilor Legii privind statutul juridic special al Găgăuziei;
- asigure reprezentarea Găgăuziei în toate ramurile puterii din Republica Moldova;
- examineze problema aderării Republicii Moldova la Uniunea Vamală a țărilor CSI;
- examineze posibilitatea aderării Republicii Moldova la Uniunea Rusia-Belarus;
- asigure protecția și dezvoltarea limbii găgăuze la nivel legislativ;

- asigure condițiile necesare pentru studierea limbii moldovenești în Găgăuzia;

- acorde limbii ruse statutului de a doua limbă oficială a Republicii Moldova prin modificarea constituției, în acest sens.

Datorită suportului APG, [PCRM a obținut 80.6%](#) din voturile alegătorilor din circumscripția electorală UTAG, însă nu a putut să-și onoreze un șir dintre promisiunile menționate. În consecință, de atunci, în mod continuu, liderii politici regionali acuză autoritățile centrale de intenția de a limita împuternicirile UTAG, obținute în urma unui compromis politic, odată cu adoptarea Legii privind statutul juridic special al Găgăuziei.

2.2. Efectele adverse ale acordului APG cu PCRM – demisia guvernatorului UTAG

Cerințele insistente ale conducerii UTAG privind onorarea de către PCRM a promisiunilor electorale a știrbit din imaginea ultimului. De aceea, din considerente de ordin electoral, cu un an înainte de alegerile regionale ordinare din 2003, PCRM a dat startul unei campanii de denigrare a guvernatorului UTAG, Dmitri Croitor, acuzându-l public de abuz de putere, delapidare a banilor publici și legături cu regimul separatist din Transnistria. În consecință, din îndemnul PCRM, la 31 ianuarie 2002, un grup de 21 de deputați din APG a acordat vot de neîncredere guvernatorului Dmitri Croitor, dispunând desfășurarea, la 24 februarie 2002, a unui referendum privind demiterea lui Dmitri Croitor din funcția de guvernator.

Imixtiunea străină și corupția electorală: factori destabilizatori în Găgăuzia

A urmat implicarea unor organizații internaționale în medierea conflictului menționat. La 14 aprilie 2002, Congresul Autorităților Locale și Regionale (CALR) – organ consultativ al Consiliului Europei (CoE), a emis un [raport](#) în care a constatat ilegalitatea referendumului de destituire a guvernatorului Dmitri Croitor, pus la cale de PCRM, invocând următoarele argumente:

- nu au fost respectate, de către APG, prevederile legale privind inițierea și publicarea informației referitoare la desfășurarea referendumului privind revocarea din funcție a guvernatorului;
- decizia APG de revocare a guvernatorului nu a fost semnată de președintele APG;
- nu au fost respectate termenele de organizare a referendumului;
- nu a existat o decizie judecătorească care să confirme acuzațiile ce i s-au imputat guvernatorului pentru a fundamenta necesitatea revocării, precum și pentru ca guvernatorul să se poată apăra;
- au votat doar 21 de deputați din 35, pentru organizarea referendumului, ceea ce reprezintă doar 60%, în loc de 2/3 din numărul deputaților aleși, așa cum prevede art.14(10) din Legea privind statul juridic special al Găgăuziei;
- referendumul din 24 februarie 2002 s-a desfășurat în condițiile unei confruntări acerbe, votarea fiind boicotată în 13 din 26 de circumscripții electorale, în care nu au fost deschise secții de votare, iar rata finală de participare a fost de doar 19.2%;
- despre succesul referendumului – 92% în favoarea revocării guvernatorului, opiniei publice i-a raportat, la 4 martie 2002, însăși președinta Republicii Moldova, care deține și funcția de președinte al PCRM;
- procurorul general al Republicii Moldova a deschis, la 27 februarie 2002, dosare penale guvernatorului, președintelui APG și șefului departamentului juridic al APG.

Bazându-se pe concluziile Raportului CALR, Guvernatorul [Dmitri Croitor a propus APG organizarea unui referendum](#) autentic pentru ieșirea din criză instituțională în care s-a pomenit UTAG. Propunerea ținea în clarificarea încrederii alegătorilor în ramurile puterii din UTAG – APG, guvernator și Comitetul executiv, însă inițiativa a fost respinsă. De aceea, guvernatorul a decis să demisioneze, cu scopul de a provoca alegeri anticipate, considerând că le-ar putea câștiga. Calculul s-a dovedit a fi greșit. Deși alegerile anticipate au fost planificate pentru 6 octombrie 2002, Comisia Electorală Centrală a Găgăuziei (CECG) a refuzat să-l înregistreze pe proaspătul demisionar în calitate de candidat la alegeri. În schimb, președintele Republicii Moldova, Vladimir Voronin, a semnat la 16 octombrie 2002 decretul privind numirea lui Dmitri Croitor în funcția de Ambasador, Reprezentant

Imixtiunea străină și corupția electorală: factori destabilizatori în Găgăuzia

Permanent al Republicii Moldova pe lângă Oficiul ONU la Geneva, iar guvernul a adoptat o hotărâre în acest sens. Numirea a avut loc în pofida faptului că conducerea de vârf a Republicii Moldova l-a acuzat public pe Dmitri Croitor de comiterea unui șir de fapte incompatibile cu funcția de guvernator al UTAG.

2.3. Alegerile anticipate ale guvernatorului UTAG – nevalabile, dar validate

Modalitatea de organizare și rezultatele alegerilor anticipate a guvernatorului UTAG au fost contestate, deopotrivă, de către candidați, cât și de către misiunea de observatori. Rapoartele misiunii de observarea a alegerilor a constat că mai mulți oponenți incomozi ai guvernării PCRM au fost supuși presiunilor, fiind neadmiși sau [eliminați](#) din cursa electorală. Mai mult, [observatorii misiunii LADOM au stabilit](#) că alegerile, de fapt, au fost nevalabile, întrucât normele legale – Regulamentul Găgăuziei (Art.61) și [Legea privind alegerile guvernatorului Găgăuziei](#) (Art.86), prevedeau valabilitatea alegerilor este condiționată de rata de participare de cel puțin 50%. De fapt, [rata de participare la alegerile](#) din 6 octombrie 2022 au fost de doar 41.3%, iar la alegerile repetate din 20 octombrie puțin mai ridicată – 46.9%. În pofida nevalabilității alegerilor și șirului de încălcări a normelor legale în favoarea candidatului PCRM, alegerile au fost validate.

2.4. Revizuirea Constituției în vederea consolidării statutului UTAG

Deteriorarea relațiilor dintre UTAG și guvernarea Republicii Moldova a culminat cu adoptarea [legii constituționale nr.344 din 25-07-2003](#), prin care a fost revizuit [Articolului 111 din Constituție](#). Inițial, până la modificare, titlul articolului menționat era “Statutul special de autonomie” și prevedea că *“Localităților din stânga Nistrului, precum și unor localități din sudul Republicii Moldova, pot fi atribuite forme și condiții speciale de autonomie după statute speciale adoptate prin **legi organice.**”* În urma revizuirii, titlul a fost concretizat, fiind redenumit **“Unitatea teritorială autonomă Găgăuzia”**. Conținutul, de asemenea, a fost revizuit fiind completat cu prevederi generale, preluate directorii din Legea privind statutul juridic special al Găgăuziei, considerându-se astfel că statutul juridic special al Găgăuziei a devenit protejat de legea supremă. Suplementar, ca măsură de protecție, în Articolul 111 a fost introdus un alineat care prevede că *“Legea **organică** care reglementează statutul special al unității teritoriale autonome Găgăuzia poate fi modificată cu votul a **trei cincimi** din numărul deputaților aleși în Parlament”*. Prin modificările menționate, PCRM a considerat că și-a onorat promisiunea electorală, fixată în “acordul” semnat cu APG în alegerile prezidențiale din 2001.

Așteptările că modificarea Articolului 111 din Constituție ar putea detensiona relațiile cu UTAG nu s-au adevărat. Liderii politici regionali s-au arătat extrem de nemulțumiți de inserarea alineatului (6) al articolului revizuit a următoarei prevederi: *“Controlul asupra respectării legislației Republicii Moldova în unitatea teritorială autonomă Găgăuzia se exercită de Guvern, în condițiile legii”*. Potrivit opiniilor unor lideri din UTAG, prin alineatul (6) a fost distorsionat însăși sensul statutului juridic special al Găgăuziei, reducând UTAG la statutul unui district ordinar, supus controlului administrativ din partea guvernului central.

Experiența cooperării APG cu PCRM a avut consecințe negative asupra răspândirii influenței partidelor naționale în UTAG. Concluziile și recomandările (vezi [pag.158-159](#)) liderilor regionali referitoare la cooperarea cu partidele naționale s-au rezumat la următoarele: *Conducerea Republicii Moldova nu trebuie să se amestece în procesul electoral din UTAG. Toate partidele din Republica Moldova prin organizațiile lor teritoriale în regiunea autonomă... nominalizează reprezentanți în consiliile locale, primarii, APG pentru a-și atinge scopurile înguste de partid. De aceea, locuitorii Găgăuziei trebuie să blocheze complet candidații oricărui partid la alegeri și să voteze doar candidații independenți, nominalizați de locuitorii UTAG.*

III. Rolul formațiunilor politice regionale din UTAG

3.1. Primele formațiuni politice regionale din Găgăuzia

În Republica Moldova, până la instaurarea sistemului pluripartit, au fost înregistrate și au activat oficial câteva formațiuni politice de alternativă PCUS. Prima formațiune politică regională *“Gagauz-Halcî”* a fost înregistrată oficial de Consiliul de Miniștri al RSS Moldovenești, la 26 octombrie 1989, în baza [Decretului Prezidiului Sovietului Suprem](#) *“Cu privire la modul provizoriu de înregistrare a asociațiilor obștești ale cetățenilor RSS Moldovenești”*. Înregistrarea formațiunilor politice de alternativă a fost o consecință directă a rezoluției privind *“Democratizarea societății sovietice și reforma sistemului politic”*, adoptată la cea de-a [XIX-a Conferință a PCUS](#) din 1 iulie 1988.

Până la înregistrarea oficială, *Gagauz-Halcî* reprezenta o [platformă de discuții](#) referitoare la evenimentele generate de transformările din URSS, iar ulterior a devenit o organizație umbrelă, care a atras în activitățile sale organizații informale cu același profil, precum *Birlik* (Unitate) și *Vatan* (Patria). În condițiile tensionării relațiilor interetnice, provocate de schimbările socio-politice ale

Imixtiunea străină și corupția electorală: factori destabilizatori în Găgăuzia

timpului, la 19 august 1990, sub auspiciile Gagauz-Halcî a avut loc congresul deputaților de toate nivelele din localitățile populate de etnici găgăuzi. În cadrul manifestației menționate a fost adoptată declarația privind *libertatea și independența poporului găgăuz de Republica Moldova*. În consecință, la 22 august 1990, Guvernul R.S.S. Moldovenești a adoptat hotărârea nr.285 cu privire la [dizolvarea mișcării populare "Gagauz-Halcî"](#), în care se menționa că: *"În legătură cu faptul, că mișcarea "Gagauz-halcî" prin acțiunile sale se abate de la scopurile, sarcinile și mijloacele de realizare a lor, stabilite de Statut, dă dovadă de lipsă de respect față de cerințele Constituției R.S.S. Moldova, încălcând prevederile articolelor: 1, 4, 68, 70, 71, 80, 97, 125 și 127, adoptă hotărâri ilegale, orientate spre subminarea orânduirii de stat și obștești din republică, integrității ei teritoriale în conformitate cu Decretul Președintelui Sovietului Suprem al R.S.S. Moldova din 25 august 1989 "Cu privire la modul provizoriu de înregistrare a asociațiilor obștești ale cetățenilor în R.S.S. Moldovenească" Guvernul R.S.S. Moldova HOTĂRĂȘTE: (1) Adizolva mișcarea populară "Gagauz-halcî"; (2) A abroga Hotărârea Consiliului de Miniștri al R.S.S.M. din 26 octombrie 1989 nr. 255 "Cu privire la înregistrarea Statutului mișcării populare "Gagauz-halcî"".*

Este de menționat că declararea *"independenței poporului Găgăuz"*, a încălcat nu doar prevederile articolelor menționate din Constituției Republicii Sovietice Socialiste Moldovenești (RSSM), ci și articolul 78 al [Constituției URSS](#), care prevedea, la fel ca și Articolul 70 din Constituția RSSM, că *"Teritoriul unei republici unionale nu poate fi modificat fără consimțământul acesteia"*. Dizolvând mișcarea Gagauz-halcî, autoritățile R.S.S.M. au luat în considerație și prevederile documentelor internaționale, care prevedeau că orice limitări în exercitarea dreptului la libera asociere și exprimare prin intermediul activității formațiunilor politice trebuie să fie conforme prevederilor instrumentelor

internaționale și regionale, incluzând Convenția Internațională privind Drepturile Civile și Politice. În schimb, autoritățile URSS, deși au dezaprobat declararea independenței Găgăuziei de R.S.S.M., au tratat acest eveniment cu destulă indulgență, pentru a contrapune eventualei independențe a Republicii Moldova.

După dizolvarea *Gagauz-Halcî*, formațiunea și-a pierdut influența, iar rolul principal în promovarea intereselor regiunii i-a revenit deputaților de origine găgăuză din Parlamentul Republicii Moldova și liderilor republicii autoprocimate, nerecunoscute de autoritățile centrale. Timp de aproximativ 4 ani s-a căutat o soluție pentru revenirea regiunii populate de etnici găgăuzi în spațiul constituțional al Republicii Moldova. Eforturile menționate s-au încununat cu includerea în Constituția Republicii Moldova, adoptată la 29 iulie 1994, a Articolului 111: *Statutul special de autonomie*.

Imixtiunea străină și corupția electorală: factori destabilizatori în Găgăuzia

(1) Localităților din stânga Nistrului, precum și unor localități din sudul Republicii Moldova, le pot fi atribuite forme și condiții speciale de autonomie după statute speciale adoptate prin legi organice.

(2) Legile organice care reglementează statutele speciale ale localităților prevăzute la alineatul (1) pot fi modificate cu votul a trei cincimi din numărul deputaților aleși.

Peste 20 de ani după dizolvare, mișcarea *Gagauz-Halcî* a fost re-înregistrată la 12 august 2010, cu statut juridic de organizație obștească, neguvernamentală, considerându-se organizație succesoare a celei dizolvate, în 1990.

3.2. Participarea partidelor regionale la alegerile din Găgăuzia

La momentul organizării primelor alegeri regionale pentru funcțiile de [guvernator](#) și [deputați în APG](#), desfășurate în mai 1995, Ministerul Justiției înregistrase două partide regionale, care-și desfășurau activitatea pe teritoriul populat compact de etnici găgăuzi – *Partidul Popular al Găgăuzilor (PPG)* și *Partidul Popular “Vatan” (PPV)*. Cele două formațiuni aveau numărul necesar de membri, care potrivit legislației în vigoare aveau numărul minim necesar de membri – peste 300. Cu aproximativ un an înaintea celui de-al doilea ciclu electoral regional, în 1998, Parlamentul Republicii Moldova a înăspriț drastic condițiile pentru înregistrarea partidelor politice, impunând și condiția reînregistrării partidelor existente conform noilor cerințe: „*statutul partidului sau al altei organizații social-politice se înregistrează dacă are cel puțin 5000 de membri domiciliați în cel puțin jumătate din unitățile administrative-teritoriale de nivelul doi (raioane), dar nu mai puțin de 150 în fiecare din unitățile administrative-teritoriale menționate*”.

În circumstanțele menționate, 1/3 din cele [43 de partide existente](#) în Republica Moldova nu au putut face față procedurii de reînregistrare, inclusiv cele două partide din UTAG. Amendamentele legislative prin care s-a impus existența branșelor teritoriale în jumătate din raioane au făcut

imposibilă înregistrarea partidelor regionale de principiu. De aceea, în următoarele cicluri electorale, activitatea politică regională s-a desfășurat fără participarea partidelor regionale, principalii actori politici devenind partidele naționale și candidații independenți la funcțiile eligibile din UTAG.

3.3. Renunțarea la cooperarea cu partidele naționale în favoarea politicienilor independenți

Imixtiunea străină și corupția electorală: factori destabilizatori în Găgăuzia

Detășarea politicienilor independenți regionali de partidele politice naționale a început, [în 2006](#), odată cu alegerea primarului municipiului Ceadâr-Lunga, Mihail Formuzal, în funcția de guvernator al Găgăuziei. Tensiunile dintre puterea regională și cea centrală au cunoscut o nouă fază de acutizare din cauza obstrucționării de către guvernarea PCRM, pe căi administrative, a alegerii lui Mihail Formuzal în funcția de guvernator. Programul electoral al noului guvernator a însumat, practic, toate pretențiile elitei regionale față de guvernarea PCRM, acuzată că a atentat la împuternicirile legale ale UTAG, cerând punerea în practică a drepturilor limitate și insistând pe:

- îndeplinirea promisiunilor PCRM de a consacra în Constituție dreptul Găgăuziei la autodeterminare în cazul pierderii suveranității Moldovei;
- revizuirea Legii privind statutul juridic special al Găgăuziei pentru a exclude relațiile de subordonare, transformându-le în relații de cooperare între autoritățile centrale și conducerea Găgăuziei;
- delimitarea competențelor dintre UTAG și puterea centrală, astfel încât să fie stabilite clar ce atribuții îi rămân Chișinăului și ce prerogative sunt delegate și garantate Găgăuziei;
- introducerea unor cote pentru reprezentarea Găgăuziei în ramurile legislativă și executivă ale guvernului Republicii Moldova;
- deschiderea reprezentanțelor comercial-economice și culturale oficiale ale UTAG în Turcia, Rusia, Bulgaria, Ucraina;
- deschiderea în UTAG a secțiilor consulare de pe lângă ambasadatele Turciei, Rusiei și Bulgariei în Republica Moldova;
- stabilirea și consolidarea legăturilor comerciale, economice și umanitare cu diverse regiuni din Rusia, Turcia, Bulgaria, Ucraina și Uniunea Europeană, cu scopul de a crea fonduri speciale de sprijin pentru Găgăuzia în aceste țări;
- revizuirea legii privind partidele politice pentru a permite crearea și funcționarea partidelor regionale, etc.

Revendicările din programul electoral al lui Mihail Formuzal au fost preluate ulterior și de alți politicieni regionali, fiind invocate constant până în prezent. O expresie sintetică a acestor revendicări a fost [expusă](#) în februarie 2010, în cadrul dezbaterilor publice pe marginea proiectului noii redacții a Constituției Republicii Moldova, după cum urmează:

- crearea condițiilor pentru **reîntregirea Republicii Moldova** (soluționarea problemei transnistrene);

Imixtiunea străină și corupția electorală: factori destabilizatori în Găgăuzia

- transformarea Republicii Moldova într-o **federație**, constituită din trei subiecți – Moldova, Găgăuzia și Transnistria;
- asigurarea **reprezentării Găgăuziei în Parlamentul Republicii Moldova cu 5 locuri din 101**, deputații urmând a fi aleși în circumscripții uninominale pe teritoriul autonomiei;
- conferirea limbii ruse **statutul de limbă oficială**, consfințit în noua Constituție;
- fixarea în textul legii supreme a clauzei privind **dreptul Găgăuziei la autodeterminare externă**, în cazul renunțării la independență a Republicii Moldova, etc.

3.4. Utilizarea organizațiilor obștești ca substituenți ai partidelor regionale

Renunțarea liderilor regionali la cooperarea cu partidele naționale a făcut inefficientă competiția politică din UTAG. Pentru a-și lărgi numărul de susținători liderii regionali au recurs la utilizarea organizațiilor obștești în calitate de substituenți a partidelor. Guvernatorul, Mihail Formuzal a reușit să transforme organizația obștească “*Mișcarea Găgăuzia Unită*” (MGU), înregistrată, la 3 februarie 2004, pe când deținea funcția de primar al orașului Ceadâr Lunga în cel mai “[influent partid regional](#)”. Forța politică a MGU s-a manifestat pe deplin [în campania electorală din 2010](#), ajutându-l pe Mihail Formuzal să obțină cel de al doilea mandat de guvernator.

Principalul contracandidat al lui Mihail Formuzal, la alegerile pentru funcția de guvernator [din 2006](#) și [din 2010](#), – primarul municipiului Comrat, Nicolai Dudoglo, a procedat la fel, înregistrând în 2010 organizația obștească “*Mișcarea Noua Găgăuzie*” (MNG), devenind liderul acesteia. De fapt, începând cu 2010, mișcările obștești – *Găgăuzia Unită* și *Găgăuzia Nouă* au activat ca principalele forțe politice rivale din Găgăuzia, deși ambele aveau statut de organizații neguvernamentale. În relațiile cu puterea centrală, cele două formațiuni au dat dovadă de solidaritate. Cel mai elocvent exemplu în acest sens îl reprezintă unitatea de opinii ale celor două formațiuni privind inițiativa lansată în 2010 de Președinția Republicii Moldova referitoare la elaborarea unui proiect de modificare a Constituției, care a fost criticat de pe aceleași poziții, deopotrivă, de ambele mișcări – *Găgăuzia Unită* și *Noua Găgăuzia*.

O anumită perioadă, atitudinile ambelor formațiuni în raport cu puterea centrală au fost asemănătoare și destul de radicale. Totuși, solidaritatea în raport cu puterea centrală nu a atenuat concurența politică și electorală în lupta pentru funcția de guvernator și APG, în perioada 2010 – 2014. De aceea, ambele mișcări au decis la un moment dat să restabilească cooperarea cu partidele naționale. Liderul MGU, Mihail Formuzal, a [stabilit un parteneriat](#) cu liderul Partidului Liberal Democrat din Moldova (PLDM), Vlad Filat, care a deținut funcția de prim-ministru în perioada 2009-2010. De cealaltă parte, MNG a stabilit un parteneriat cu Partidul Democrat din Moldova (PDM) –

componentă, la fel ca și PLDM, a coaliției de guvernare *Alianței pentru Integrare Europeană* (AIE). Cooperarea MNG cu PDM a evoluat până la [absorbirea primei de către PDM](#). În consecință, la alegerile pentru Adunarea Populară a Găgăuziei, din 9 – 23 septembrie 2012, PDM s-a ales cu o majoritate, deși nici un deputat nu fusese ales din partea PDM.

IV. UTAG poligon pentru testarea imixtiunii străine, a coruperii politice și electorale

Tensiunile frecvente dintre administrațiile regională a Găgăuziei și cea centrală a fost utilizată de cercurile politice din Federația Rusă pentru imixtiuni în Republica Moldova. La 18 decembrie 2005, Camera inferioară a Parlamentului Federației Ruse – Duma de Stat, a adoptat [Declarația cu privire la măsurile de răspuns ale Federației Ruse împotriva Republicii Moldova în legătură cu politica autorităților moldovene de escaladare a tensiunilor în jurul Transnistriei](#).

Motiv pentru adoptarea Declarației menționate a Dumei de Stat a servit [discursul din 6 decembrie 2004](#) a ministrului Afacerilor Externe al Republicii Moldova, Andrei Stratan, în cadrul adunării ministeriale anuale a OSCE de la Sofia ca răspuns la refuzul Federației Ruse de a-și onora obligațiunea, asumată în 1999 la Summit-ul OSCE de la Istanbul, privind retragerea prezenței militare din raioanele de Est ale Republicii Moldova (Transnistria). De asemenea, autoritățile moldovene i-au propus Federației Ruse, la 1 iunie 2004, să susțină un **Pact de Stabilitate** prin care să fie recunoscută neutralitatea Republicii Moldova ca premisă pentru reglementarea problemei transnistrene. Însă Federația Rusă a refuzat și această propunere, ceea ce l-a făcut pe ministrul Andrei Stratan să declare de la tribuna summit-ului OSCE următoarele: „Prezența trupelor rusești pe teritoriul Republicii Moldova este împotriva voinței politice a autorităților constituționale moldovenești și sfidează normele și principiile internaționale recunoscute în unanimitate, fiind **calificată de autoritățile moldovenești drept o ocupație militară străină** desfășurată ilegal pe teritoriul statului”. Discursul ministrului, Andrei Stratan, a provocat un schimb de replici cu ministerul Afacerilor Externe al Federației Rusie și publicarea unui comentariu de justificare a prezenței militare ruse în Transnistria, iar Declarația menționată a Dumei de Stat a fost adresată Guvernului pentru adoptarea sancțiunilor împotriva Republicii Moldova:

- interzicerea importului de băuturi alcoolice și produse agricole;
- revizuirea prețurilor de furnizare a resurselor energetice la prețuri mondiale;
- introducerea unui regim de vize pentru cetățenii moldoveni, aflați la munci în Rusia, etc.

Măsurile de ordin comercial împotriva Republicii Moldova au fost însoțite de acțiuni brutale de imixtiune în treburile interne. Prima acțiune de imixtiune fățișă a Rusiei împotriva Republicii Moldova

Imixtiunea străină și corupția electorală: factori destabilizatori în Găgăuzia

a fost [implicarea în alegerile parlamentare 6 martie 2005](#), cu scopul influențării rezultatelor finale ale scrutinului prin intermediul finanțării ilegale a oponentilor Partidului Comuniștilor din Republica Moldova (PCRM), ținând destabilizarea situației social-politice din țară.

4.1. Alegerea deputaților Adunării Populare a Găgăuziei din martie 2008

Imixtiunea Rusiei în procesul electoral din Republica Moldova nu s-a limitat doar la alegerile parlamentare sau prezidențiale. Ținând cont de tensionarea intermitentă a relațiilor dintre puterile regională și centrală din cadrul Republicii Moldova, imixtiunea rusească a valorificat și această dimensiune pentru adâncirea discrepanțelor existente. Această abordare s-a manifestat în ajunul [alegerii deputaților APG din 16 martie 2008](#), când o delegație a Comitetului Executiv al Găgăuziei a fost invitată la Moscova pentru a semna un acord de lungă durată cu executivul capitalei ruse în vederea cooperării economice și culturale. Documentul urma să fie semnat la 6 martie 2008 de către primarul Moscovei, Yuri Lujkov, și guvernatorul Găgăuziei, Mihail Formuzal, dar autoritățile Republicii Moldova s-au opus acelei întâlniri, calificând-o drept inoportună în ajunul alegerilor.

La 4 martie 2008, Ministerul Afacerilor Externe (MAE) al Rusiei a difuzat un [comunicat de presă](#), declarându-se nedumerit de acțiunile autorităților moldovene, care au propus ca aducerea ajutoarelor umanitare solicitate de Executivul din Găgăuzia să fie amânată. MAE al Federației Ruse a specificat că planifica expedierea ajutoarelor la începutul lunii martie, Găgăuzia fiind o regiune a Moldovei afectată în mod deosebit de consecințele secetei din vara lui 2007. Autoritățile moldovene au fost acuzate că deși au acceptat inițial ajutorul umanitar, ulterior și-au rechemat permisiunea pentru aterizarea la Chișinău a două avioane rusești cu ajutor umanitar, invocând oportunitatea amânării transportării până la terminarea alegerilor în Găgăuzia. În aceeași ordine de idei, președintele Republicii Moldova, Vladimir Voronin, a fost acuzat că ar fi provocat tensiuni în relațiile ruso-moldovenești, iar ambasadorul moldovean Vasile Sturza a fost chemat la Ministerul Afacerilor Externe al Rusiei pentru a i se atrage atenția că politizarea problemei ajutorului umanitar rusesc este inacceptabilă.

4.2. Alegerile pentru funcția de guvernator din decembrie 2010

La alegerile pentru [funcția de guvernator al Găgăuziei din decembrie 2010](#), Rusia s-a implicat în susținerea candidaților MGU și MNG, în defavoarea candidatului PCRM. Înalții demnitari ruși și instituțiile pe care le reprezentau au recurs la "diviziunea muncii", unii susținându-l pe Mihail Formuzal – guvernator în exercițiu, iar alții pe Nicolai Dudoglo – primar de Comrat. Astfel, administrația prezidențială s-a angajat în susținerea lui Mihail Formuzal, anunțând conferirea, chiar în

Imixtiunea străină și corupția electorală: factori destabilizatori în Găgăuzia

ajunul primului tur de scrutin, a [Diplomei de Onoare](#) a Președintelui Federației Ruse, pentru aportul deosebit în dezvoltarea și consolidarea cooperării culturale dintre Federația Rusă și Moldova. Pentru cel de al doilea tur de scrutin a fost planificată [înmânarea Diplomei](#), cu exact două zile înaintea votării, în ajunul “zilei tăcerii”.

Contra-candidatul lui Mihail Formuzal – Nicolai Dudoglo, nu a rămas nici el fără atenția înaltelor cercuri din capitala Rusiei. În calitate de primar al municipiului Comrat – capitala Găgăuziei, Nicolai Dudoglo s-a bucurat de suportul primăriei Moscovei, care s-a materializat în semnarea unui acord de parteneriat și cooperare cu Administrația raionului Sokolniki al districtului administrativ de Est din orașul Moscova. Acordul în cauză a fost prezentat drept o dovadă a faptului că Serghei Sobeanin, primarul de Moscova, a inclus Găgăuzia în lista prietenilor capitalei ruse.

Suportul diferitelor cercuri influente de la Moscova a provocat un [scandal public](#) între cei doi contra-candidați, care s-au acuzat reciproc de lipsă de *fair play*. Astfel, Nicolai Dudoglo l-a acuzat pe Mihail Formuzal că ar fi obținut Diploma Președinției Rusie pe căi obscure, prin acte de corupție, iar ultimul l-a acuzat pe Dudoglo de manipulare a opiniei publice, în special că [ar fi fost blagoslovit de către Patriarhul Kirill](#) spre a învinge în competiția pentru funcția de guvernator al Găgăuziei. A urmat reacția Patriarhiei Ruse, care a recunoscut că a avut o întâlnire cu primarul Dudoglo, dar [a dezmințit că l-ar fi blagoslovit](#) să devină guvernator. Dezmințirea a intervenit, probabil, din considerente de respectare a ierarhiei instituționale, întrucât “nebănuite sunt căile Domnului”. Evident, dezmințirea Patriarhiei a fost în favoarea lui Mihail Formuzal, mesajul pentru alegători fiind cât se poate de clar - Președinția Federației Ruse e mai influentă decât Patriarhia Rusă. Drept răspuns, Nicolai Dudoglo a refuzat să recunoască victoria lui Mihail Formuzal, acuzându-l de încălcarea normelor legale, “sfidarea normelor morale și etice”, utilizarea “sumelor enorme de bani”, etc.

4.3. Ajutorul umanitar rusesc – sursă de suspiciuni și acuzații de abuz în serviciu

În lipsa unor reglementări clare, utilizarea ajutorului umanitar extern în scopuri electorale s-a dovedit să aibă efecte contrare celor prevăzute. Suportul politic acordat de Federația Rusă guvernatorului Mihail Formuzal și ajutorul umanitar oferit administrației acestuia l-au ajutat să obțină al doilea mandat, dar i-au creat și mari probleme. Oponenții politici din MNG și un șir de deputați din APG au inițiat, în martie 2013, o procedură de punere sub acuzare împotriva guvernatorului Mihail Formuzal, acuzându-l de fraude și prejudicierea bugetului public. Pentru demararea impeachment-ului, APG a instituit o comisie specială de anchetă, din care au făcut parte 24 de deputați din totalul de 35. Guvernatorului i s-a [incriminat](#) fraudarea alegerilor prin intermediul imixtiunii străine, precum și

Imixtiunea străină și corupția electorală: factori destabilizatori în Găgăuzia

distribuirea frauduloasă, în perioada 2008-2010, a ajutorului umanitar din Rusia, care a constituit câteva mii de tone de motorină și de cereale.

Comisia specială de investigare a stabilit că: *“înalții funcționari s-au îmbogățit grație ajutorului acordat de Rusia cetățenilor de rând din regiunea autonomă, în timp ce membrilor Adunării Populare nu li s-a permis să participe la distribuirea ajutorului umanitar”*. Comisia de anchetă a estimat prejudiciul cauzat în sumă de aproximativ 2 milioane lei, făcând public un adevărat catastif al abuzurilor comise de către guvernatorul Formuzal. Acuzațiile menționate au fost dezbătute de APG și utilizate pentru demararea procedurii de impeachment (punere sub acuzare) *“pentru neglijența în îndeplinirea atribuțiilor sale și pentru infracțiunile comise”*.

Eforturile APG îndreptate spre punerea sub acuzare a guvernatorului Mihail Formuzal s-au năruit sub presiunea competiției politice la nivel național, între forțele politice din cadrul coaliției de guvernare – AIE. În consecință, în cadrul ședinței din 15 noiembrie 2013 APG a dat startul procedurii de punere sub acuzare a guvernatorului, dar aceasta nu a avut finalitate, întrucât fusese susținută de majoritatea simplă de 19 deputați din totalul de 35, în timp ce era necesară o majoritate calificată de 2/3, adică de cel puțin 24 voturi. Pentru impeachment au votat preponderent deputații afiliați MNG, afiliată PDM, ceea ce a servit drept indicator că lupta politică la nivel regional, în Găgăuzia, dintre MNG și MGU reprezintă, de fapt, o continuare a luptei politice la nivel național, între partidele coaliției de guvernare – Alianța pentru Integrare Europeană (AIE). Dovadă în acest sens servește faptul MNG, la congresul formațiunii din 25 noiembrie 2012, a decis să se contopească cu Partidul Democrat din Moldova (PDM).

Guvernatorul Mihail Formuzal a beneficiat de suportul Partidului Liberal Democrat din Moldova (PLDM) și a liderul acestuia, Vlad Filat, încă de la realegerea sa în funcția de guvernator, în 2010. Sustinerea reciprocă dintre cei doi politicieni s-a forjat în perioada când Vlad Filat deținea funcția de prim-ministru de (2009-2013), iar Mihail Formuzal, în calitate de guvernator al Găgăuziei, deținea din oficiu funcția de membru al guvernului și era interesat de suportul prim-ministrului în vederea extinderii avantajelor pentru UTAG. Relația specială dintre cei doi a ieșit în evidență când guvernatorul Formuzal a declarat public că pledează pentru alegerea liderului PLDM în funcția de șef al statului pentru depășirea crizei politice din perioada 2009-2012, dar și ulterior, cu alte ocazii. În consecință, suprapunerea luptei politice la nivel regional și național a avut ca efect imposibilitatea demiterii guvernatorului, după ce Curtea de Apel de la Comrat a respins demersul APG.

4.4. Referendumul privind independența amânată a Găgăuziei și vectorul politicii externe

Procedurile de punere sub acuzare a guvernatorului Formuzal și-au atins apogeul în ajunul [Summit-ului Parteneriatului Estic de la Vilnius](#), programat pentru 28-29 noiembrie 2013. În cadrul summit-ului Ucraina urma să semneze, iar Republica Moldova, Georgia și Armenia urmau să parafeze [acordurile de asociere cu UE](#). Atitudinea Rusiei față de strategia Parteneriatului Estic a UE a fost din start extrem de negativă, fiind considerată un instrument al rivalității geopolitice. Moscova considera că strategia UE vizează îndepărtarea țărilor post-sovietice din sfera sa de influență și extinderea influenței europene, ceea ce era calificat drept o amenințare la adresa securității și intereselor sale economice. De aceea, președintele Federației Ruse, Vladimir Putin, a întreprins măsuri energice pentru a zădărnici semnarea acordurilor de asociere cu UE a fostelor republici sovietice.

Inițial, președintele Federației Ruse a convins conducerea Ucrainei să refuze semnarea acordului de asociere cu UE, [exercitând presiuni economice și financiare](#). De asemenea, în cadrul [întâlnirii la nivel înalt](#), pe 3 septembrie 2013, au fost exercitate presiuni de ordin comercial și de securitate asupra Armeniei, determinând-o să renunțe la parafarea acordului de asociere cu UE, negociat mai bine de trei ani de zile, în favoarea unui acord de aderarea la Uniunea Economică Eurasiatică (UEEA). În aceeași ordine de idei, Federația Rusă [a exercitat presiuni și asupra Republicii Moldova](#) pentru a o determina, de asemenea, să renunțe la asocierea cu UE prin impunerea unui embargo la exportul vinurilor pe piața rusească și prin șantaj energetic.

În consecință, conducerea Ucrainei a renunțat la semnarea acordului de asociere cu UE, provocând acțiuni ample de protest ale cetățenilor, urmate de "[revoluția demnității](#)" și schimbările dramatice din această țară. Conducerea Armeniei a renunțat la asocierea cu UE în favoarea UEEA, fiindcă a fost șantajată prin [vânzarea de către Rusia a unui lot de arme către Azerbaidjan în valoare de \\$1 miliard](#). Doar Republica Moldova și Georgia au decis să parafeze, în cadrul summit-ului de la Vilnius, acordurile de asociere negociate, în pofida sancțiunilor comerciale impuse de Rusia.

Pe lângă sancțiunile comerciale, Republica Moldova a mai fost atrasă, cu concursul Rusiei, într-un conflict periculos cu consecințe destabilizatoare. Chiar în ajunul summit-ului de la Vilnius, liderii regionali din Găgăuzia au decis organizarea unui referendum în Găgăuzia, finanțat din surse private de [afaceri din Rusia](#). Enigma acestei inițiative constă în faptul că elitele regionale, implicate într-o confruntare ireconciliabilă pe marginea impeachment-ului împotriva guvernatorului s-au solidarizat instantaneu chiar în ajunul summit-ului de la Vilnius, cu scopul de a se opune integrării europene a

Imixtiunea străină și corupția electorală: factori destabilizatori în Găgăuzia

Republicii Moldova și a readuce pe agendă problema independenței Găgăuziei de Republica Moldova.

De fapt, referendumul regional privind contestarea integrării europene și readucerea în prim plan a problemei referitoare la independența Găgăuziei a servit drept declanșator pentru transformarea unui conflict între elitele regionale într-un nou conflict între administrația regională și cea centrală. Desfășurarea referendumului a avut loc pe 2 februarie 2014, în pofida [avertizării guvernării centrale](#) că organizarea acestuia este ilegală iar efectele sunt nule *ab initio*.

De fapt, au fost organizate, în paralel, două referendumuri – unul legislativ și unul consultativ. Întrebarea pentru **referendumul legislativ** a fost formulată după cum urmează:

„Sunteți de acord cu adoptarea [proiectului de lege anexat](#) al Unității Teritoriale Autonome Găgăuzia «Privind statutul amânat al poporului Găgăuziei pentru autodeterminare externă», care permite poporului Găgăuziei să își exercite dreptul la autodeterminare externă în cazul schimbării statutului Republicii Moldova ca stat independent?»

Rezultatele referendumului erau previzibile odată ce finanțarea fusese asigurată din surse din Rusia – peste 96% din participanții la scrutinul declarat ilegal de autoritățile moldovene au susținut, atât adoptarea legii locale privind independența amânată a Găgăuziei, cât și dezaprobarea integrării europene a Republicii Moldova în favoarea integrării în Uniunea Vamală Rusia-Belarus-Kazahstan.

Este de remarcat că liderii coaliției de guvernare din Republica Moldova, care au format alianțe, deopotrivă cu MGU și MNG, au condamnat implicarea Rusiei în organizarea și desfășurarea referendumului ilegal. În acest sens, ex-președintele Parlamentului și liderul formal al PDM, Marian Lupu, a menționat în cadrul emisiunii TV “Puterea a patra” de la postul N4 că: **“Exercițiul din 2 februarie nu a apărut spontan. Sunt mai mult ca sigur, informațiile mele îmi demonstrează că această inițiativă nu a fost doar inițiativa bașcanului Găgăuziei, Mihail Formuzal. Ea a fost susținută și inspirată din exterior. Trebuie să spunem direct. Este vorba de anumite cercuri politice din Federația Rusă. Și finanțarea a venit din exterior, din aceeași zonă geografică și în mod deschis. Cei care au susținut și care au făcut designul acestei activități, au solicitat bașcanului să promoveze această idee, au avut un interes foarte clar. Acest interes este de a opri Republica Moldova de pe calea de integrare europeană, de a spulbera semnarea și ratificarea Acordului de Asociere.”** Și liderul PLDM, Vlad Filat, aliatul politic al guvernatorului Mihail Formuzal și MGU și a exprimat atitudinea față de evenimentele menționate: *„Provocări vor fi foarte multe. Vedem mulți din autonomie care se pronunță categoric, agresiv și amenințător, care nu au nimic în comun cu interesul găgăuzilor. Nici*

Imixtiunea străină și corupția electorală: factori destabilizatori în Găgăuzia

măcar nu au un gând ascuns pentru interesul autonomiei. Ei au interese personale. Ei sunt plătiți din exterior să lucreze împotriva țării, în folosul celor care vor rău Republicii Moldova”.

De cealaltă parte înalții demnitari ruși, precum președintele Comitetului Dumei de Stat *pentru afaceri CSI, integrare eurasiatică și relații cu compatrioții*, au dat o [apreciere foarte înaltă rezultatelor referendumului](#). Pe lângă faptul că referendumul a fost organizat pe bani din străinătate, formularea întrebării referitoare la proiectul de lege privind *“independența amânată a Găgăuziei”* a fost provocatoare, încălcând principiile de bază, referitoare la formularea întrebărilor pentru organizarea referendumurilor în societăți democratice. Întrucât referendumul este un instrument de exprimare directă a voinței cetățenilor asupra unor proiecte de lege specifice deja elaborate sau asupra celor mai importante probleme ale vieții publice, care au forță juridică reală, este important să fie respectate următoarele principii privind formularea întrebărilor:

- **realismul** – întrebarea trebuie să se refere la o normă juridică reală pentru ca rezultatul său să fie obligatoriu;
- **evitarea întrebărilor „abstracte”** – textul întrebării trebuie să fie clar și lipsit de ambiguități și probleme ipotetice.
- **legalitatea** – subiectele ipotetice, în general, nu trec controlul legalității, deoarece nu prezintă o certitudine juridică specifică.

Chiar dacă referendumul ar fi fost desfășurat în conformitate cu normele legale naționale, valoarea juridică a unei legi adoptate prin intermediul unui referendum, pe marginea unui subiect ipotetic referitor la eventuala pierdere a suveranității și independenței Republicii Moldova, cândva, peste zeci sau sute de ani, este problematică. O lege adoptată trebuie să fie aplicabilă imediat, dar nu să fie activată circumstanțial, peste zeci sau sute de ani, când nu se cunoaște care vor fi preferințele cetățenilor. Cu toate acestea, influența străină asupra liderilor politici regionale a fost atât de puternică încât au acceptat să organizeze un referendum ilegal. În acest context este de remarcat că autoritățile moldovene nici nu au încercat măcar să împiedice desfășurarea referendumului pe care l-au declarat ilegal, limitându-se la avertizarea că efectele vor fi nule.

4.5. Imixtiunea Rusiei în alegerile parlamentare din 2014 și cele regionale din 2015

Ingerința fățișă a Rusiei în alegerile din Republica Moldova a devenit mult mai pregnantă imediat după semnarea, în 2014, a Acordului de Asociere Republica Moldova – Uniunea Europeană. Din 2014 imixtiunea rusească a căpătat un caracter concentrat pe trei dimensiuni – implicarea directă pentru influențarea: alegerilor la nivel național; regional, în Găgăuzia; și aplicarea sancțiunilor comerciale

Imixtiunea străină și corupția electorală: factori destabilizatori în Găgăuzia

diferențiat, pentru întreprinderile moldovenești, cu excepția celor din Găgăuzia, cu scopul asigurării suportului financiar, prin corupție, pentru PSRM și liderii politici din UTAG.

Alegerile parlamentare din 2014. La alegerile parlamentare din noiembrie 2014, Federația Rusă a susținut direct Partidul Socialiștilor din Republica Moldova (PSRM), în mod special, în detrimentul PCRM, care potrivit sondajelor de opinie avea șanse reale de a obține majoritatea parlamentară.

Suportul electoral fățiș al Federației Ruse, cu implicarea directă a președintelui, Vladimir Putin, a înjumătățit scorul electoral al PCRM, care în ajunul alegerilor avea un rating constant de aproximativ 35-40%. Imixtiunea directă a Federației Ruse a fost orientată spre convingerea electoratului rusofil, prin intermediul unui banner electoral să voteze PSRM, o formațiune cu un rating de aproximativ 1%, dar care s-a învrednicit de suportul personal al președintelui Putin, fiindcă liderul PSRM, Igor Dodon, a fost singurul politician din Republica Moldova care a susținut public anexarea Crimeii. În consecință, datorită imixtiunii rusești, [PSRM a obținut majoritatea relativă de voturi](#), deși în ajunul alegerilor nici măcar nu avea șanse să depășească pragul electoral de 6%, iar PCRM a intrat în declin cronic.

Este de remarcat că suportul Rusiei pentru PSRM nu s-a limitat doar la dimensiunea propagandistică. Actualmente, liderul PSRM, Igor Dodon, este [cercetat penal pentru acte de corupție și finanțare ilegală a PSRM](#). Fabula cauzei penale are la bază o înregistrare video, făcută publică, în care liderul PSRM [recunoaște că pentru asigurarea activității PSRM](#) are nevoie de \$700 mii lunar, pe care îi primește din Rusia, dar ar dori să diversifice sursele de susținere a PSRM.

Alegerile regionale pentru funcția de guvernator al Găgăuziei 2015. La alegerile pentru funcția de guvernator al Găgăuziei, [desfășurate la 22 martie 2015](#), Federația Rusă s-a implicat direct și în alegerile regionale pentru funcția de guvernator al Găgăuziei. De această dată imixtiunea s-a realizat prin intermediul deputaților Dumei de Stat, a Consiliului Federației, artiștilor și sportivilor ruși, care i-au asigurat victoria Irinei Vlah. Imixtiunea brutală a înalților demnitari și a cohortelor de sportivi și artiști ruși a provocat nemulțumirea contracandidaților Irinei Vlah, care, de asemenea, se identificau public drept candidați pro-ruși. Pentru a oferi o imagine nuanțată a impactului imixtiunii rusești în alegerile regionale din 2015 este oportun să fie prezentată [o caracteristică](#) dată de unul dintre contracandidații Irinei Vlah – Nicolai Dudoglo, primarul municipiului Comrat: *“Noi am văzut **deputați din Duma de Stat a Federației Ruse venind în Găgăuzia, la fel și artiști și sportivi. Am văzut declarații ale unor politicieni ruși serioși, dar chiar și așa echipa noastră a muncit și a obținut un rezultat bun. În pofida faptului că bașcanul Găgăuziei nu a fost ales, ci numit, echipa noastră recunoaște aceste alegeri. Rusia a întreprins eforturi mari, iar noi suntem prietenii ei. De aceea, noi nu vom contesta rezultatele acestor alegeri. Declarăm deschis că echipa noastră nu va interveni în niciun fel și va rămâne în opoziție. Cu toate acestea, vom face tot posibilul pentru ca Bașcanul***

Imixtiunea străină și corupția electorală: factori destabilizatori în Găgăuzia

Găgăuziei să își poată îndeplini programul. **O felicit pe Irina Vlah pentru victorie și îi urez succes în continuare”.**

Bannere de susținere a candidaților RM

În aceeași ordine de idei, Președintele Comisiei Juridice a Adunării Populare a Găgăuziei, Ivan Burgudji, a publicat pe portalul rusesc www.regnum.ru un articolul în care afirma următoarele: *“dacă toți cei zece candidați la funcția de Guvernator al Găgăuziei s-au declarat pro-ruși și sinceri susținători ai vectorului integraționist eurasiatic, atunci după ce criteriile oficialii ruși de la Moscova au mizat și pariat pe Irina Vlah? Nu a fost oare o umilință pentru ceilalți nouă candidați să nu fie recunoscuți suficient de pro-ruși?”.* Potrivit lui Burgudji: *„alegerile pentru funcția de Guvernator nu au fost câștigate de Irina Vlah, ci de oficialii de la Moscova, care în baza unor criterii neclare au mizat și pariat pe candidatura Irinei Vlah și că în atare condiții alegerile puteau fi câștigate chiar și de păpușa Barby”.*

Embargoul din 2014 împotriva produselor – aplicat diferențiat

Pe lângă imixtiunea în procesele electorale, pentru descurajarea semnării acordului de asociere cu UE, Federația Rusă a decis să sancționeze Republica Moldova, introducând un embargou împotriva producției agricole moldovenești pe piața rusească. Embargoul a avut motive pur politice. Surse informaționale credibile din Republica Moldova, precum Agenția INFOTAG, au răspândit știri referitoare la faptul că embargoul rusesc împotriva producătorilor agricoli a fost introdus la [sugestia liderului PSRM](#), Igor Dodon, pentru a simula ulterior negocieri cu Vladimir Putin privind înlăturarea interdicțiilor, acumulând în acest mod capital electoral pe scena politică internă.

Imixtiunea străină și corupția electorală: factori destabilizatori în Găgăuzia

Presupunerile menționate mai sus au rămas ceea ce sunt, însă este un fapt, că interdicția exportării produselor agricole pe piața rusească nu s-a aplicat producătorilor din Găgăuzia și din regiunea transnistreană. Este de remarcat că motivul anunțat oficial pentru introducerea embargoului a fost “descoperirea în produsele agricole moldovenești a [moliei orientale a fructelor](#)”. Întrucât Republica Moldova este o țară de dimensiuni mici, *molia orientală a fructelor* ar fi trebuit să se răspândească mai mult sau mai puțin uniform pe teritoriul țării. De aceea, diferențierea Găgăuziei și a Transnistriei de restul teritoriului țării, pentru aplicarea sancțiunilor, a fost o acțiune demonstrativă, discriminatoare și batjocoritoare. Altminteri, ar trebui să se presupună că *molia orientală a fructelor* se răspândește doar pe anumite suprafețe, în baza unor preferințe de ordin *geopolitic*, respectând hotarele administrative de pe teritoriul Republicii Moldova.

Cauza adevărată a tratamentului diferențiat al producătorilor agricoli din Republica Moldova a ieșit la iveală foarte repede, dovedindu-se că este vorba despre aplicarea unui mecanism de corupție cu implicații politice. Potrivit acestui mecanism, producătorii de fructe din regiunile Moldovei s-au văzut nevoiți să apeleze la companiile din Găgăuzia pentru a-și marca marfa ca fiind de origine din regiunea respectivă, pentru a le putea vinde pe piața rusească. Evident, acest gen de servicii nu au fost gratuite, solicitanții trebuind să plătească o sumă considerabilă.

4.6. Ingerințele Rusiei în procesele din Republica Moldova după agresarea Ucrainei

După începerea agresiunii la scară largă a Federației Ruse împotriva Ucrainei, în februarie 2022, imixtiunea în treburile interne ale Republicii Moldova și implicarea în procesul electoral s-a intensificat dramatic. Întreg instrumentarul de ingerințe, pe toate palierele, în special pe dimensiunea corupției electorale, a fost examinat punctual în [declaratia](#) Consiliului Suprem de Securitate (CSS) al Republicii Moldova, din 30 iulie 2025.

Tehnologic, imixtiunea la scară largă s-a realizat preponderent prin intermediul așa-numitei “rețele Șor”, constituite de Ilan Șor, lider al formațiunii politice ce-i poartă numele – Partidul Șor. Utilizarea *rețelei Șor* pentru coruperea electorală la scară largă a fost preconizată pentru un întreg ciclul electoral care a cuprins, în perioada 2023-2025, practic toate tipurile de alegeri: regionale, [pentru funcția de guvernator al Găgăuziei](#), desfășurate în aprilie-mai 2023; [alegerile locale generale](#), din noiembrie 2023; [referendum constituțional privind aderarea la UE](#), din octombrie 2024; [alegerile prezidențiale](#), din octombrie-noiembrie 2024; și [alegerile parlamentare](#), din septembrie 2025. Scopul imixtiunii străine prin intermediul rețelei Șor, utilizând coruperea masivă a alegătorilor, a fost deturnarea cursului european al Republicii Moldova.

Imixtiunea străină și corupția electorală: factori destabilizatori în Găgăuzia

Rețeaua Șor a fost lansată și testată pe teritoriul Republicii Moldova, începând cu anul 2016, cu aproximativ un an înaintea [condamnării de prima instanță judecătorească](#) a lui Ilan Șor la 7 ani și jumătate de închisoare pentru *frauda bancară* – devalizarea sistemului bancar din Republica Moldova cu aproximativ \$1 miliard, în care a avut un rol cheie. Pentru că în Republica Moldova a devenit o tradiție ca afaceriștii cu probleme judiciare să intre în politică pentru a se invoca presiuni politice în examinarea cauzelor penale, Ilan Șor a decis să urmeze această cale. Respectiv, **Partidul Șor** a intrat pe scena politică după preluarea Mișcării social-politice “Ravnopravie” (MR), constituite în 1998. La 25 septembrie 2016, formațiunea și-a schimbat denumirea în Partidul “Șor”, decizia fiind adoptată după ce în iunie 2015 [Ilan Șor](#) a fost ales în calitate de primar al orașului Orhei din partea Mișcării “Ravnopravie”. Pentru a-și atrage aderenți, Ilan Șor a constituit o rețea de magazine sociale pentru persoane din păturile vulnerabile, cu venituri mici, cărora să li se vândă produse alimentare cu discount de 10-20%. Timp de aproximativ 5 ani de zile, numărul utilizatorilor *rețelei de magazine sociale*, din aproximativ 150 de unități staționare și mobile, a atins cifra de aproximativ 400 mii, ceea ce reprezenta aproximativ 25% din votanții activi la alegeri din Republica Moldova. Este de remarcat că ideea magazinelor sociale nu-i aparține lui Ilan Șor, ea fiind [împrumutată de la ex-liderul PDM, Vlad Plahotniuc](#). Ilan Șor a revizuit, totuși, conceptul lui Plahotniuc, înlocuind mecanismul de finanțarea a magazinelor sociale din resurse bugetare, prin resurse private din scheme obscure.

Scopul urmărit de Ilan Șor a fost convertirea utilizatorilor *magazinelor sociale* în *alegători fideli* ai Partidului Șor, transformând formațiunea în forță politică influentă. Acest mecanism a funcționat timp de aproximativ 8 ani, fiind destul de eficient. Datorită acestui mecanism, Partidul Șor a reușit să:

- obțină reprezentare în două legislaturi parlamentare, [2019](#) și [2021](#);
- promoveze candidați în funcțiile de consilieri și primari la alegerile locale din [2019](#), iar la funcția de primar, în raionul Orhei, să [câștige în 75% din primării](#);
- promoveze candidatura formațiunii în funcția de guvernator al Găgăuziei, [în 2023](#).

Abia când mecanismele de corupție electorală au atins un nivel ce pune în pericol securitatea națională, instituțiile statului au început să acționeze mai energic:

- în aprilie 2023, Ilan Șor a fost [condamnat la 15 ani de închisoare](#), printr-o decizie judecătorească definitivă;
- la 19 iunie 2023, Curtea Constituțională [a declarat neconstituționalitatea Partidului Șor](#), invocând patru epizoade de corupție electorală și finanțare ilegală a campaniilor electorale.

Condamnarea liderului Partidului Șor și scoaterea acestuia în afara legii nu a oprit activitatea *rețelei Șor*, care s-a extins mult peste dimensiunea *magazinelor sociale*, infiltrându-și tentaculele peste

Imixtiunea străină și corupția electorală: factori destabilizatori în Găgăuzia

diferite segmente sociale și afaceri obscure. Pentru că “rețeaua Șor” și-a demonstrat *eficiența* în influențarea deciziei alegătorilor, serviciile lui Ilan Șor, au fost solicitate de cele mai înalte cercuri din Federația Rusă. În acest sens, în februarie 2024, lui Ilan Șor i-a fost anulată interdicția de intrare pe teritoriul Rusiei, impusă încă în 2015, [oferindu-i-se cetățenia](#) acesteia. A urmat punerea la dispoziția acestuia, printr-un acord cu fundația “Evrazia”, a unui sume de \$250 milioane – “[resurse uriase](#)”, pentru influențarea proceselor electorale și politice din Republica Moldova. Pentru a înțelege nivelul susținerii lui Șor din partea Federației Ruse este important de menționat că [președinte al consiliului de administrare](#) al fundației „Evrazia” e președintele Dumei de Stat, Veaceslav Volodin. De asemenea, membru al consiliului de administrare este Piotr Fradcov, președinte al Băncii Promsvyazbank, instituție de stat, care deservește forțele armate ale Federației Ruse, etc.

Amplizarea influenței „rețelei Șor” prin intermediul coruperii în masă a alegătorilor și a acțiunilor de dezinformare și manipulare a alegătorilor s-a manifestat în cadrul alegerilor prezidențiale și a referendumului constituțional din octombrie 2024. Formal, la [rugămintea](#) guvernatorului Găgăuziei, a [primarului de Orhei](#) și a altor primari – exponenți ai “rețelei Șor”, în ajunul scrutinelor din 2024, președintele băncii de stat din Rusia – Promsvyazbank, a dispus deschiderea [conturilor bancare pentru 138 mii de cetățeni moldoveni](#) pentru a li se transmite remuneri ca să voteze împotriva aderării la UE. Datele personale ale cetățenilor moldoveni, cel mai probabil au fost puse la dispoziția băncii din Rusia de către administratorii *magazinelor sociale*, beneficiarii cărora erau obligați să le prezinte în schimbul card-urilor de utilizatori. Organele de drept au calificat aceste acțiuni drept o tentativă de corupere în masă a alegătorilor.

Pentru a combate fenomenul corupției electorale, Parlamentul Republicii Moldova a elaborat și adoptat [Legea nr.100](#), aplicarea căreia a împiedicat participarea “[Blocului Victoria](#)”, instituit de Ilan Șor la Moscova, cu participarea a 4 partide moldovenești – calificate drept succesoare ale Partidului Șor, declarat neconstituțional.

Deși imixtiunea Federației Ruse prin intermediul corupției electorale promovată de *rețeaua Șor* nu și-a atins scopul deturnării cursului european al Republicii Moldova, nu există certitudinea că acesta nu va fi reanimată la următoarele alegeri.

V. Concluzii

5.1. Etapele evoluției corupției politice și electorale

Corupția electorală și politică din Republica Moldova are o istorie la fel de lungă cât durează guvernarea țării, aleasă în cadrul unui sistem multipartid. Corupția electorală din cadrul primelor cicluri electorale, până în 2005, a fost una nesistemică, bazată pe mituirea alegătorilor în timpul campaniilor electorale cu pachete de produse alimentare de câteva kilograme. Acest gen de corupție electorală era combătută prin ajustare a cadrului legal, care interzicea oferirea cadourilor de către partidele politice și prin organizarea mai minuțioasă a misiunilor de observare a alegerilor.

Corupția sistemică a prins contururi clare odată cu intrare în politică și în competițiile electorale a oamenilor de afaceri, care aveau convingerea că “cel mai bun business este politica”. Aflarea la butoanele guvernării permitea crearea și modificarea cadrului legal, făcându-l exclusiv de favorabil pentru afacerile businessman-ilor aflați la guvernare și creând spațiu pentru scheme de corupție mare. Anume intrarea oamenilor de afaceri în politică a creat premise pentru devalizarea sistemului bancar moldovenesc de aproximativ \$1 miliard.

Corupția electorală promovată de liderii partidelor intrați în politică din business a evoluat până la nivelul oferirii alegătorilor a serviciilor de agrement, precum concertele gratuite în aer liber, desfășurate în perioadele electorale, cu participarea artiștilor de prima mărime din Rusia și Europa, care costau zeci și sute de mii de dolari. Acest gen de corupție prin oferirea serviciilor gratuite de agrement s-a manifestat plenar în ciclurile electorale din perioada 2010-2019, marginalizând coruperea alegătorilor prin oferirea unor cantități mici de produse alimentare.

Ingeniozitatea marilor corupți din business, intrați în politică, a ridicat coruperea alegătorilor prin oferirea pachetelor cu alimente la un nivel surprinzător de înalt și tehnologizat. Invenția ingenioasă a intrat în spațiul public odată cu lansarea ideii “magazinelor sociale”, care a devenit mult mai prolifică în atragerea segmentelor largi ale populației, decât ideea organizării concertelor în aer ca servicii gratuite de agrement. În primul rând, “magazinele sociale” au vizat pături largi de cetățeni nevoiași, veniturile cărora nu este suficient nici pentru acoperirea strictului necesar. Potrivit [cercetărilor sociologice](#) (vezi pag.74) procentajul acestora variază în jurul a 30%, fiind potențiali clienți ai magazinelor sociale. Atragerea alegătorilor din acest segment în beneficiari ai magazinelor sociale, care oferă discount de 10-20%, a fost o găselniță extrem de reușită. Mecanismul de funcționare a *magazinelor sociale* a exploatat psihologia oamenilor nevoiași, care nu avea nimic altceva pentru a-și exprima gratitudinea pentru produsele mai ieftine decât votul la alegeri pentru Partidul Șor care finanța magazinele sociale din surse obscure. Instrumentul de corupere prin intermediul *magazinelor sociale* s-a dovedit mult mai eficient decât cel al serviciilor de agrement gratuit:

Imixtiunea străină și corupția electorală: factori destabilizatori în Găgăuzia

- În primul rând, *magazinele sociale* acopereau un segment de alegători de sute de mii de oameni, în timp ce concertele gratuite erau frecventate de câteva zeci de mii.
- În al doilea rând, magazinele sociale funcționau neîntrerupt, timp de aproximativ 7-8 ani de zile, în timp ce concertele gratuite era organizate sporadic, în special în perioadele electorale.
- În al treilea rând, beneficiarii *magazinelor sociale* erau luați la evidență, culegându-li-se datele personale pentru a menține contactul cu ei și pentru ai le influența opiniile, iar beneficiarii serviciilor de agrement erau preponderent oameni tineri, preponderent din clasa de mijloc, care nu se lasă ușor influențați pentru a-și exprima votul.

5.2. Impactul influenței străine asupra corupției politice și electorale

Imixtiunea externă în treburile interne ale Republicii Moldova a avut un impact greu de subestimat asupra corupției politice și electorale. Terenul fertil pentru imixtiunea străină a fost afânat de polarizarea societății Republicii Moldova pe criterii etno-lingvistice și geopolitice, referitoare la vectorul de integrare regională – europeană sau eurasiatică. Un alt factor care a lărgit spațiul pentru imixtiunea străină a fost conflictul generat de guvernarea Partidului Comuniștilor din Republica Moldova, care a antagonizat liderii politici din Găgăuzia prin politicile sale autoritare, în perioada 2002-2009. Acești factori au fost suficienți pentru ca Federația Rusă să-și inventeze motive pentru imixtiune în treburile interne ale Republicii Moldova cu inițiative de *ajutor umanitar, protecție a drepturilor minorităților naționale și lingvistice, etc.*, utilizând mecanisme de sancționare a autorităților moldovene sau aplicarea embargourilor comerciale diferențiate, pentru a adânci clivajele sociale.

Imixtiunea brutală a Federației Ruse în procesul electoral din Republica Moldova a început în 2005, în ajunul alegerilor parlamentare prin adoptarea unei hotărâri a Dumei de Stat, care a obligat guvernul Federației Ruse să aplice sancțiuni comerciale împotriva Republicii Moldova. În paralel, un grup de cetățeni ruși au încercat să deturneze procesul electoral în preajma alegerilor, dar au fost expulzați din țară.

Ulterior, Federația Rusă s-a implicat constant în alegerile de nivel național și regional pentru a influența rezultatele scrutinelor prin interferențe propagandistice sau finanțarea unor forțe politice. Apogeul interferențelor de acest gen a fost atins în 2024, când prin intermediul fundației “Evrasia”, gestionată de demnitari ruși de cel mai înalt rang, *rețelei Șor* i s-a pus în mod public la dispoziție \$250 milioane pentru deturnarea cursului european al Republicii Moldova.